

УДК 342.951:628.4

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.2.72>

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

Черненко О.В.,
*керівник групи DevOps інженерів,
аспірант кафедри публічного та міжнародного права
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0009-0004-1267-0834
e-mail: avard4@gmail.com*

Черненко О.В. Проблеми адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері поводження з побутовими відходами.

У статті здійснено комплексний аналіз проблем адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері поводження з побутовими відходами в Україні. Обґрунтовано, що в умовах посилення екологічних викликів, зростання обсягів відходів та трансформації системи публічного управління питання ефективності адміністративно-правових засобів впливу набуває особливої актуальності. Досліджено нормативно-правові засади притягнення до адміністративної відповідальності у зазначеній сфері, зокрема положення Кодексу України про адміністративні правопорушення та спеціального екологічного законодавства.

Проаналізовано ключові проблеми правозастосування, серед яких виокремлено недосконалість складів адміністративних правопорушень, їх фрагментарність та оціночний характер окремих диспозицій, що ускладнює їх однакове тлумачення та застосування на практиці. Окрему увагу приділено питанням санкцій, які у багатьох випадках не відповідають ступеню суспільної шкідливості правопорушень та не виконують належним чином превентивної функції. Зазначено також проблему низької ефективності механізмів притягнення до відповідальності, зокрема у зв'язку із закінченням строків притягнення, недоліками процесуального оформлення матеріалів та обмеженими повноваженнями контролюючих органів.

У статті розглянуто окремі аспекти судової практики, що свідчать про наявність неоднакового підходу до кваліфікації правопорушень у сфері поводження з побутовими відходами, а також про тенденцію до закриття проваджень у зв'язку з процесуальними порушеннями. Наголошено на необхідності вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства шляхом уточнення складів правопорушень, перегляду санкцій та підвищення ефективності процедур притягнення до відповідальності.

Зроблено висновок, що підвищення результативності адміністративної відповідальності у сфері поводження з побутовими відходами потребує комплексного підходу, який включає як удосконалення нормативного регулювання, так і посилення інституційної спроможності органів публічної влади, а також урахування європейських стандартів у сфері управління відходами.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, побутові відходи, адміністративне правопорушення, екологічне законодавство, санкції, правозастосування, органи місцевого самоврядування.

Chernenko O.V. Problems of administrative liability for violation of legislation in the field of household waste management.

The article provides a comprehensive analysis of the problems of administrative liability for violations of legislation in the field of household waste management in Ukraine. It is substantiated that in the context of increasing environmental challenges, increasing waste volumes and transformation of the public administration system, the issue of the effectiveness of administrative and legal means of influence is becoming particularly relevant. The regulatory and legal principles of bringing to administrative liability in this area are studied, in particular the provisions of the Code of Ukraine on Administrative Offenses and special environmental legislation. The key problems of

law enforcement are analyzed, among which the imperfection of the structures of administrative offenses, their fragmentation and the evaluative nature of individual dispositions are highlighted, which complicates their uniform interpretation and application in practice. Special attention is paid to the issues of sanctions, which in many cases do not correspond to the degree of social harm of offenses and do not properly perform a preventive function. The problem of low efficiency of mechanisms of bringing to responsibility is also noted, in particular due to the expiration of the terms of bringing to responsibility, shortcomings in the procedural registration of materials and limited powers of regulatory authorities.

The article examines certain aspects of judicial practice, which indicate the presence of a different approach to the qualification of offenses in the field of household waste management, as well as the tendency to close proceedings in connection with procedural violations. The need to improve administrative tort law by clarifying the types of offenses, revising sanctions and increasing the efficiency of procedures for bringing to responsibility is emphasized.

It is concluded that increasing the effectiveness of administrative liability in the field of household waste management requires a comprehensive approach, which includes both improving regulatory regulation and strengthening the institutional capacity of public authorities, as well as taking into account European standards in the field of waste management.

Key words: administrative liability, household waste, administrative offense, environmental legislation, sanctions, law enforcement, local governments.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства в Україні характеризується істотним загостренням екологічних викликів, серед яких особливе місце посідає проблема накопичення та неефективного поводження з побутовими відходами. Зростання обсягів відходів, недосконалість інфраструктури їх оброблення, а також недостатній рівень екологічної свідомості населення формують стійкі ризики для довкілля, санітарного стану територій і здоров'я людей. У таких умовах вагомим значення набуває роль адміністративно-правових механізмів, покликаних забезпечити дотримання встановлених правил у сфері поводження з побутовими відходами.

Водночас аналіз чинного законодавства та практики його застосування свідчить про наявність низки системних проблем у сфері адміністративної відповідальності за відповідні правопорушення. Зокрема, окремі склади адміністративних правопорушень сформульовані недостатньо чітко, що ускладнює їх правильну кваліфікацію та спричиняє неоднаковість правозастосування. Наявні санкції не завжди відповідають характеру та ступеню суспільної шкідливості таких правопорушень, що знижує їх превентивний ефект та не стимулює належну поведінку суб'єктів.

Не менш важливою є проблема ефективності процедур притягнення до адміністративної відповідальності. Практика свідчить про значну кількість випадків, коли провадження у справах закриваються у зв'язку із закінченням строків притягнення до відповідальності, що фактично нівелює саму ідею невідворотності покарання. Додаткові труднощі створюють недоліки у діяльності уповноважених органів, пов'язані з належним фіксуванням правопорушень, збором доказів та процесуальним оформленням матеріалів.

Окреслені проблеми свідчать про те, що існуюча модель адміністративної відповідальності у сфері поводження з побутовими відходами не повною мірою забезпечує досягнення її цілей - як у частині превенції правопорушень, так і в аспекті ефективного реагування на вже вчинені порушення. У зв'язку з цим постає об'єктивна необхідність у ґрунтовному науковому осмисленні зазначених недоліків та виробленні пропозицій щодо вдосконалення відповідного адміністративно-деліктного регулювання.

Метою дослідження є виявлення проблем адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері поводження з побутовими відходами та визначення напрямів її вдосконалення.

Стан опрацювання проблематики. Важливо зазначити, що питання адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері поводження з побутовими відходами перебувають на перетині адміністративного та екологічного права, що зумовлює складність їх комплексного наукового осмислення. У сучасних дослідженнях та наукових працях увага зосереджується переважно на загальних засадах адміністративної відповідальності або на проблемах правового регулювання у сфері охорони довкілля, тоді як специфіка притягнення до відповідальності саме за порушення правил поводження з побутовими відходами висвітлюється недостатньо повно.

Окремі аспекти адміністративної відповідальності, у тому числі у сфері охорони довкілля, досліджувалися у працях таких науковців, як Т.М. Кондратюк, О.О. Савчук, С.О. Синчанського, В.В. Стрельник та інших. Водночас проблеми адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері поводження з побутовими відходами залишаються недостатньо комплексно дослідженими, що зумовлює актуальність обраної теми.

Виклад основного матеріалу. Сфера поводження з побутовими відходами в Україні характеризується підвищеним рівнем екологічних ризиків, що обумовлено як зростанням обсягів відходів, так і недосконалістю організаційно-правових механізмів їх оброблення та утилізації. У цьому контексті адміністративна відповідальність виступає одним із ключових інструментів забезпечення дотримання встановлених правил і стандартів у зазначеній сфері. Водночас ефективність її застосування значною мірою залежить від якості нормативного регулювання та узгодженості правозастосовної практики.

Нормативно-правову основу адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері поводження з побутовими відходами становлять положення Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП), зокрема статті, що передбачають відповідальність за порушення правил благоустрою населених пунктів, санітарних норм та вимог щодо поводження з відходами [1]. Водночас спеціальне регулювання здійснюється Законом України «Про управління відходами», який визначає основні принципи державної політики у цій сфері, а також встановлює вимоги до суб'єктів господарювання та органів публічної влади [2].

С.О. Синчанський зазначає, що вищевказаний Закон є рамковим та таким, що встановлює загальні вимоги до діяльності з управління відходами, включаючи небезпечні відходи, та визначає відповідальність суб'єктів господарювання за неналежне провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами [4, с. 230].

включаючи небезпечні відходи, та визначає відповідальність суб'єктів господарювання за неналежне провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами. Закон передбачає такі ключові положення.

Так, відповідно до частини першої статті 57 Закону України «Про управління відходами», особи, винні за порушення у сфері управління відходами, несуть відповідно до закону дисциплінарну, адміністративну, адміністративно-господарську, цивільну чи кримінальну відповідальність за:

- 1) здійснення операцій у сфері управління відходами без відповідного дозволу на здійснення таких операцій або недотримання умов дозволу;
- 2) порушення встановленого порядку подання декларації про відходи або неподання такої декларації;
- 3) порушення правил ведення обліку утворення відходів та операцій з управління відходами;
- 4) порушення строків та/або порядку подання звітності про утворення, збирання, перевезення та оброблення відходів;
- 5) порушення вимог щодо передачі відходів суб'єктам господарювання у сфері управління відходами;
- 6) порушення встановленого порядку управління відходами, що призвело до негативного впливу на здоров'я людей, забруднення навколишнього природного середовища та завдало економічних збитків;
- 7) порушення встановлених правил і режиму експлуатації установок та виробництв з оброблення відходів, полігонів для захоронення відходів;
- 8) порушення порядку ввезення в Україну, вивезення і транзиту відходів через територію України;
- 9) невиконання розпоряджень органів, що здійснюють державний контроль і нагляд за операціями з управління відходами та за місцями їх збирання та оброблення;
- 10) приховування, викривлення або відмову від надання повної та достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями щодо безпечності утворення відходів та управління ними, у тому числі про аварійні скиди відходів та їх наслідки;
- 11) несплату або несвоєчасну сплату екологічного податку за розміщення відходів;
- 12) невиконання цільових показників щодо підготовки відходів до повторного використання, рециклінгу, іншого матеріального відновлення, включаючи зворотне заповнення [2].

Адміністративна відповідальність передбачає накладення штрафів на фізичних та юридичних осіб за порушення встановлених правил та норм у сфері управління відходами.

Водночас, частиною другою згаданої вище статті 57 Закону України «Про управління відходами» визначено, що законом може бути встановлено відповідальність також за інші порушення у сфері управління відходами [2].

Т.М. Кондратюк до нововведень Закону України «Про управління відходами» відносить встановлення додаткового виду відповідальності – адміністративно-господарської [3, с. 208].

Важливим елементом механізму адміністративної відповідальності у сфері поводження з побутовими відходами є належне нормативне закріплення складів адміністративних правопорушень. Так, у КУпАП передбачено низку норм, які опосередковано регулюють відповідальність у цій сфері, зокрема статтю 152, що встановлює відповідальність за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів, статтю 82 - порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення, а також статтю 42 - за порушення санітарних норм. Зазначені норми формують базову правову основу для притягнення до адміністративної відповідальності, однак їх конструкція не завжди дозволяє однозначно визначити всі елементи складу правопорушення, що ускладнює їх ефективне застосування на практиці [1].

Важливо зазначити, що важливим елементом механізму адміністративної відповідальності у сфері поводження з побутовими відходами є належне нормативне закріплення складів адміністративних правопорушень. Саме чіткість і визначеність їх конструкції забезпечує можливість правильної кваліфікації діянь, а також однакового застосування відповідних норм у практиці діяльності уповноважених органів та судів. Від якості формулювання диспозицій значною мірою залежить ефективність реалізації адміністративно-деліктних норм та досягнення їх превентивної мети.

Однак, важливо констатувати, що аналіз чинного законодавства свідчить про наявність ряду проблем, пов'язаних із формулюванням складів адміністративних правопорушень. Значна частина диспозицій має оціночний характер, що створює труднощі у їх практичному застосуванні. Зокрема, такі категорії, як «порушення правил благоустрою» або «неналежне поводження з відходами», не завжди мають чітке нормативне наповнення, що призводить до неоднакового тлумачення їх змісту різними суб'єктами правозастосування.

Окремою проблемою, є фрагментарність адміністративно-деліктного регулювання у зазначеній сфері. Відповідні норми розпорошені у різних статтях КУпАП та підзаконних актах, що ускладнює формування цілісного механізму притягнення до відповідальності. Такий підхід не сприяє забезпеченню єдності правозастосовної практики та створює передумови для виникнення прогалин у регулюванні.

Водночас, не менш важливим є питання адекватності адміністративних санкцій. Як свідчить аналіз законодавства, розміри штрафів у багатьох випадках не відповідають ступеню суспільної шкідливості правопорушень у сфері поводження з побутовими відходами. Низький рівень штрафних санкцій не виконує належної превентивної функції та не стимулює суб'єктів до дотримання встановлених правил, особливо у випадках систематичних порушень.

Проблеми спостерігаються і на рівні правозастосування. Зокрема, значна кількість проваджень у справах про адміністративні правопорушення закривається у зв'язку із закінченням строків притягнення до відповідальності, що свідчить про неефективність існуючих процедур. Серед причин такої ситуації можна виокремити недоліки у фіксуванні правопорушень, неналежне оформлення матеріалів, а також обмежені можливості контролюючих органів щодо оперативного реагування.

У цьому контексті доцільно звернутися до аналізу судової практики, яка свідчить про наявність неоднакового підходу до кваліфікації правопорушень у сфері поводження з побутовими відходами. Зокрема, у низці випадків суди закривають провадження у справах про адміністративні правопорушення у зв'язку з відсутністю належних доказів або істотними порушеннями процесуальних вимог під час складання протоколів. Водночас у подібних за фактичними обставинами справах можуть прийматися різні рішення, що свідчить про відсутність усталеної правозастосовної практики. Така ситуація негативно впливає на принцип правової визначеності та знижує ефективність адміністративної відповідальності як інструменту впливу на правопорушників.

Зазначене свідчить про наявність системних проблем у реалізації принципу невідворотності адміністративної відповідальності.

У зазначених умовах особливої актуальності набуває питання вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства у сфері поводження з побутовими відходами. Доцільним видається уточнення складів адміністративних правопорушень шляхом конкретизації їх об'єктивної сторони, що сприятиме підвищенню визначеності правових норм. Важливим також є перегляд системи адміністративних санкцій з урахуванням сучасних екологічних викликів та необхідності забезпечення їх превентивної ефективності.

Крім того, потребує вдосконалення механізм притягнення до адміністративної відповідальності, зокрема шляхом підвищення рівня процесуальної дисципліни, розширення повноважень контролюючих органів та запровадження сучасних інструментів фіксації правопорушень. Важливим напрямом є також урахування європейських підходів до управління відходами, які передбачають комплексне поєднання правових, економічних та організаційних заходів.

Важливим напрямом удосконалення адміністративної відповідальності у зазначеній сфері є врахування європейських підходів до управління відходами. У праві Європейського Союзу значна увага приділяється принципу ієрархії відходів, розширеній відповідальності виробника та запровадженню економічних стимулів для мінімізації утворення відходів. На відміну від української практики, адміністративно-правові заходи у країнах ЄС поєднуються з ефективними контрольними механізмами та значно вищими санкціями, що забезпечує їх реальний превентивний ефект. У цьому контексті адаптація національного законодавства до європейських стандартів має стати одним із ключових напрямів підвищення ефективності відповідальності у сфері поводження з побутовими відходами.

Висновки. Отже, проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що адміністративна відповідальність у сфері поводження з побутовими відходами в Україні наразі не повною мірою виконує покладені на неї функції. Її ефективність знижується внаслідок недосконалості нормативного регулювання, неузгодженості правозастосовної практики та недостатньої дієвості адміністративних санкцій.

Вирішення окреслених проблем потребує комплексного підходу, що передбачає вдосконалення складів адміністративних правопорушень, підвищення рівня визначеності правових норм, перегляд санкцій з урахуванням принципу їх адекватності, а також посилення інституційної спроможності органів, уповноважених на притягнення до відповідальності. Важливим напрямом є також імплементація європейських стандартів у сфері управління відходами, що дозволить забезпечити ефективніше функціонування адміністративно-правових механізмів та підвищити рівень екологічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. Дод. № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
2. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 р. № 2320-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 17. Ст. 75 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>.
3. Кондратюк Т.М. Управління відходами: правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2025. № 87, ч. 2. С. 206-210. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.30>.
4. Синчанський С.О. Правове регулювання управління небезпечними відходами в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. № 84, ч. 2. С. 228-235. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.2.32>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 01.04.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026

Дата публікації: 10.05.2026

© Черненко О.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0